

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

בס"ד

שעור מורה מוריני הרב יהודה גנס שליט"א שבת וירא ע"ד:

מצות תפילה האם היא מן התורה או מדרבנן ובגדר חובת הנשים בתפילה

[א] "וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם..." (בראשית י"ט כ"ז).
וחז"ל לימדונו שרמוז כאן שאברהם תיקן תפילת שחרית (ברכות כו: עיי"ש), וכוונתם כנראה,
דאם לא כן מה בא הפסוק להשמיענו.

[ב] אולם צ"ב, מדוע דוקא כאן באמצע ענין הפיכת סדום, נרמז ענין זה של תיקון תפילת שחרית
ע"י אברהם אבינו.

ואולי טעם הדבר שענין זה נכתב דוקא כאן, הוא כהקדמה להמשך מה שנאמר בפסוקים
שלאחר מכן "ויהי בשחת... את ערי הכור ויזכור... את אברהם וישלח את לוט..." שזכות
התפילה של אברהם היא היא שעמדה ללוט להינצל.

[ג] והנה בענין התפילה נחלקו הראשונים (הרמב"ם עם הרמב"ן ודעימיה) האם חיובה מן התורה
או מדרבנן.

דהנה ברמב"ם¹ כתב שמצות עשה להתפלל בכל יום, וכמו שכתוב "ולעבדו בכל לבבכם", אלא
שמן התורה די שיאמר בכל יום שבח ובקשה, ונוסח התפילה וזמנה נתקן ע"י חכמים.

ומאידך הרמב"ן² כתב שאין חובה³ מה"ת להתפלל בכל יום, והמצוה "ולעבדו בכל לבבכם" היא
מצוה כללית על חובת העבודה בלב שלם⁴.

[ד] ובמגן אברהם⁵ כתב לדון דיתכן שנפ"מ בין הראשונים לגבי חובת תפילה לנשים, דהנה נשים
ודאי מחויבות להתפלל, וכמו ששנינו במשנה⁶, וברמב"ם⁷ כתב שטעם הדבר הוא משום שמכיון
שמן התורה אין זמן קבוע לתפילה הרי זה מ"ע שאין הזמן גרמא. ודן המג"א דלפי"ז י"ל שאינם
חייבות אלא כמצותה מן התורה, אבל להתפלל בנוסח ובזמן שתיקנו חכמים שבאלו הזמן גורם
אין חייבות הנשים. משא"כ לרמב"ן שכל חובת התפילה היא מדרבנן על כרחך כשחייבו את
הנשים בתפילה חייבום כמו האנשים, שהרי לשיטתו אין דרגות שונות בחובת התפילה.

וכתב המג"א שעל זה סמכו רוב הנשים שאינם מתפללות בקביעות, עיי"ש.

[ה] ולענ"ד צ"ע בזה, דהנה בגמ'⁸ אמרו שהטעם שנשים חייבות בתפילה הוא משום "דרחמי
נינהו", וצ"ע לרמב"ם מדוע הוצרכה הגמ' לטעם זה, הלאפשוט שחייבות בה ככל מ"ע שלא
הזמ"ג וכמ"ש הרמב"ם במפורש, ובשלמא אם חייבות בתפילה כאנשים, ניחא דהוצרכה הגמ'
לטעם זה לחייבם בנוסח וזמן התפילה כאנשים, אולם אם אינם חייבות רק בחובת התפילה שמן
התורה, מדוע לגמ' לומר טעם אחר, וצ"ב.

[ו] עוד צ"ב דברמב"ם (סוף פרק ו' מהל' תפילה) חזר וכתב: "נשים ועבדים וקטנים חייבין
בתפילה", ומסתמת הדברים שם משמע שחייבות כאנשים, (גם דאל"כ מה חזר הרמב"ם שוב
להשמיענו אחר שכבר כתב כן ריש פרק א'), גם הלא השוה אותם לקטנים, דמסתבר שיש
לחייבם מדין חינוך לגמרי כאנשים, וצ"ע.

¹ הל' תפילה פרק א' הל' א-ב, ובספר המצוות מ"ע ה'.

² בהשגותיו לספר המצוות שם.

³ אולם כתב בעמק ברכה בשם הגר"ח מבריסק שודאי גם לרמב"ן המתפלל מקיים מצוה דאו', אלא שחובה אין
בדבר.

⁴ ובמג"א (סי' ק"ו ס"ק ב') כתב שדעת רוב הראשונים כהרמב"ן.

⁵ סימן ק"ו ס"ק ב'.

⁶ ברכות כ:.

⁷ שם הל' ב'.

⁸ ברכות שם.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

[ז] עוד צל"ע בזה, דהנה ז"ל הרמב"ם (ריש הל' תפלה) "ואין מנין התפלות מן התורה... אלא חיוב מצוה זו כך הוא שיהא אדם מתפלל ומתחנן בכל יום ומגיד שבחו של הקב"ה ואח"כ שואל צרכיו... ואח"כ נותן שבח והודייה... כפי כוחו".

ומשמע מלשונו שלעיקובא מה"ת שיהא הדבר בסדר של שבח בקשה ושוב שבח, וא"כ צ"ע על מה סמכו הנשים שאומרות בקשה בעלמא, ואינם מקפידות על סדר זה, וצע"ג.

[ח] והנה כיום נהגו רוב הנשים להתפלל, אלא דרוב הנשים נהגו לסמוך על שיטה זו לענין אכילה קודם התפילה, שלאחר ברכות השחר וכדו' אוכלות.

[אלא דכבר העירו כמה מן הפוסקים דגם חומרא נפיק מזה, דבשבת לאחר שאמרה שבח ובקשה, שוב הגיע זמן הסעודה אצלה, ואסורה אפילו בשתיית מים קודם קידוש⁹].

[ט] והנה לענין תפילת ערבית כתב במשנה ברורה¹⁰ וז"ל: "אבל תפילת ערבית שהיא רשות אע"פ שעכשיו כבר קיבלוהו כל ישראל לחובה, מ"מ הנשים לא קיבלו עליהם, ורובם אינם מתפללות ערבית"¹¹.

אולם בשם החזו"א מוסרים שהוא תמה ע"ז, דהלא בראשונים דנו בגדר חובת תפילת ערבית רשות, ודעת התוס' והרא"ש¹² שאין הכוונה שהיא רשות לגמרי, אלא שהיא נדחית מפני מצוה אחרת, ומאידך דעת הבה"ג והרי"ף שהיא רשות לגמרי, אלא שבמקום שקיבלו עליהם שוב הו"ל כחובה לדידהו.

וא"כ דברי המ"ב לשיטת הבה"ג והרי"ף, אולם לתוס' והרא"ש י"ל שהם חייבות בה כאנשים, ולכן ישנם נשים הנוהגות ע"פ דבריו, ומקפידות להתפלל אף ערבית.

⁹ ויש לימדו זכות בזה מכמה אנפי, ויעוין במובא בנידון בספר פסקי תשובות סימן רפ"ט סעיף י' בארוכה.

¹⁰ סימן ק"ו ס"ק ד'.

¹¹ אלא דבודאי ראוי שתקרא פרשה ראשונה של שמע לקבל עליה עול מלכות שמים, אלא שיוצאת בזה בק"ש

על המטה. ואשה שערה כל הלילה לכאו' ראוי שתקרא לפחות פסוק ראשון של ק"ש.

¹² ריש פרק ד' דברכות.